

แบบเรียนภาษาไทยในอดีต

จินตามณิฉบับแผ่นดินพระเจ้าบรมโกศหรือฉบับพระเจ้าบรมโกศ

จินตามณิฉบับพระเจ้าบรมโกศเป็นฉบับที่ นายขจร สุขพานิช ได้นำสำเนาต้นฉบับที่ได้คัดมาจากต้นฉบับสมุดข่อยที่เก็บรักษาไว้ที่ Royal Asiatic Society กรุงลอนดอนมามอบให้กับกรมศิลปากรเพื่อจัดพิมพ์ โดยให้คงรักษาอักขรวิธีตามต้นฉบับเดิมที่ได้มา

การใช้ชื่อว่า “จินตามณิฉบับพระเจ้าบรมโกศ” ไม่ใช่เป็นฉบับที่สมเด็จพระเจ้าบรมโกศทรงพระราชนิพนธ์ ดังที่

นิยะดา เหล่าสุนทร (2552, น. 71) ได้วิเคราะห์ไว้ว่า “...การที่เรียกว่าจินตามณิฉบับพระเจ้าบรมโกศนั้นไม่น่าถูกต้อง หากแต่เป็นการคัดลอกในสมัยนี้เท่านั้น...” สอดคล้องกับที่ ธวัช ปุณโณทก (2556, น. 59) กล่าวไว้ว่า “มีนักปราชญ์ได้เรียบเรียงแบบเรียนขึ้นมาอีกเล่มหนึ่งใน พ.ศ. 2275 (สมัยสมเด็จพระบรมโกศ) ชื่อหนังสือว่า ‘จินตามณิ’ เช่นเดียวกัน...”

จินตามณิฉบับพระเจ้าบรมโกศจึงไม่มีทั้งชื่อผู้แต่ง ไม่ได้ระบุจุดประสงค์ในการแต่ง

การเรียบเรียงก็ไม่มีบทไหว้ครู และยังเขียนเป็นความเรียงอธิบาย เนื้อหาต่างกับเรื่องอื่นที่ส่วนใหญ่อธิบายเป็นร้อยกรอง

เนื้อหาและการเรียบเรียงจินตามณิฉบับพระเจ้าบรมโกศ

มีหัวข้อเกี่ยวกับอักขรวิธีไทยตลอดทั้งเล่ม ได้แก่

การผันวรรณยุกต์ (ผันครบทั้ง 4 รูป)

การอ่านออกเสียงพยัญชนะทั้ง 44 ตัว

การผันวรรณยุกต์ให้ครบทั้ง 5 เสียงโดยใช้อักษรคู่-อักษรเดี่ยว และใช้ “ห” นำ

อักษรหัน

อักษรควบ

คำเป็นคำตาย

วิธีอ่านและวิธีใช้เครื่องหมายต่าง ๆ

การอ่านคำพ้องรูป

พยัญชนะ 44 ตัว

พยัญชนะ ใน กข 33 ตัวพยัญชนะที่ปรากฏในภาษาบาลี

พยัญชนะ นอก กข 11 ตัว

พยัญชนะที่ไม่ปรากฏในภาษาบาลี

๑ ก ข ค ฅ ง จ ฉ ช ฌ ญ	} ๓๓	} ใน กข	} ๔๔ อักษร
ฎ ฐ ท ฒ ณ ต ถ ท ธ น			
ป ผ พ ภ ม ย ร ล ว ส ห ฬ อ			
ข ศ ซ ฦ ด บ ฝ ฟ ศ ษ ฮ			
	๑๑	นอก กข	

ผู้แต่งใช้วิธีการอธิบายให้รายละเอียดอย่างชัดเจนต่อเนื่องกันไปทุก ๆ หัวข้อ

เมื่ออธิบายรายละเอียดแล้ว จึงนำโคลงที่เป็นการอธิบายรูปวรรณยุกต์และวิธีการผันวรรณยุกต์มาใส่ไว้

อักษรเบื้องต้นหาเอกหาโทบทมิได้	คือ	กา	๑
อักษรคำรบสองมีไม้เอกชื่อดังรูปค้อนหางโค	คือ	ก่า	๒
อักษรคำรบสามมีไม้โทดังรูปขอ	คือ	ก้า	๓
อักษรคำรบสี่มีไม้ตรีดังรูปเลขเจ็ด	คือ	ก๊า	๔
อักษรคำรบห้ามีไม้จัตวาดังรูปตีนกา	คือ	ก๋า	๕
อันว่าลักษณแห่งอักษรกลางเบามีห้าประการดังนี้แล			

คำอธิบายเกี่ยวกับรูปวรรณยุกต์ของอักษรกลาง

อักษรตัวต้นนั้น	คำตรง	คือ	กา	๑
สองจึงมีเอกลง	อย่างค่อน	คือ	ก่า	๒
สามลงไม้โทสังข	ถานเหล ขอนา	คือ	ก้า	๓
สี่ลักษณไม้ตรีล้วน	อยู่ใส่จักแสดง			
เลขเจ็ดคือรูปไม้	ตรีหมาย	คือ	ก้ำ	๔
ห้าจิตวาภาปลาย		คือ	ก่า	๕
อักษรกลางเบาราย	เป็นห้า คำนา ฯ			
นักปราชญ์รู้เค้า	อักษรไทย ดงนี้			

โคลงอธิบายรูปวรรณยุกต์และวิธีการผันวรรณยุกต์อักษรกลาง

การอธิบายวิธีการผันวรรณยุกต์ให้ครบ 5 เสียงได้อย่างละเอียด โดยกล่าวว่า อักษรกลางสามารถผันวรรณยุกต์เป็น 5 เสียงได้ตามปกติ แต่อักษรสูงและอักษรต่ำต้องนำมารวมกันจึงจะได้ครบ 5 เสียง และต้องรู้จักอักษรคู่-อักษรเดี่ยวเพื่อให้ทราบด้วยว่า อักษรเดี่ยวต้องใช้ “ห” นำ จึงจะผันได้ครบ 5 เสียง ดังนี้

เพนเหล่านั้นเพนต้นคำตัน ที่สกดไม้เอกดงรูปค่อนหางโคนนั้นก็ดี ที่สกดไม้โทดงรูปขอนั้นก็ดี ที่สกดไม้ตรีดงรูปเลขเจ็ดนั้นก็ดีอยู่ในคำกลาง ที่สกดไม้จัตวาดงรูปเข่งครดงรูปตีนกานั้นเป็นคำปลาย อหนึ่งจะแนะไว้ให้แจ้ง ด้วยอักษรเสียงกลางทวเบาบมีก้อง ๔ ทวเหล่าเดียวนั้นมีไม้ตรีจัตวาด้วยอ่านเพน ๕ คำ แต่เหล่าเดียวนี้ ด้วยเหตุดงนี้อักษรสูงกับอักษรต่ำสองเหล่านี เสียงเข้าหากันได้สิ้นเพนเสียงไม้ตรีเพนเสียงไม้จัตวาอยู่เอง เพนคู่กันเพน ๔ คู่แกมหอ ๑๐ คู่ เพน ๑๔ คู่ด้วยกัน อักษรสูงซ้ำกันอยู่ ๔ ทวอักษรตัวซ้ำกันอยู่ ๗ ทวเหล่าละ ๓ คำ ๓ คำ เพน ๖ คำซ้ำกันอยู่ คำหนึ่ง เอาแต่ ๕ คำดงนี้สิ้นคือ ค ข ฃ ค ฅ ข อักษรกลางเบาเหล่าหนึ่งนี้ หากูที่เจเพนเพื่อนเสียง ออกไป ๕ คำบหมิได้เลอย จึงมีไม้ตรีไม้จัตวาให้เพน ๕ คำบดงนี้ ก ก่ กั กิ กั ถึงเพียงนี้

การอธิบายเนื้อหาบางหัวข้อโดยการเปรียบเทียบ เพื่อความเข้าใจได้ง่ายขึ้น

3. **การใช้วรรณยุกต์** อธิบายเรื่องการผันวรรณยุกต์ครบทั้ง 5 เสียงอย่างละเอียด ทั้งยังอธิบายได้ชัดเจนว่าอักษรกลางใช้ไม้ตรีไม้จัตวาช่วยทำให้ผันวรรณยุกต์ได้ครบ ส่วนอักษรสูงและอักษรต่ำคู่ ต้องผันรวมกันจึงจะครบ 5 เสียง

ที่น่าสังเกตคือตัวอย่างคำที่ใช้วรรณยุกต์ตรีและจัตวาในจินตามณีนับนี้เห็นว่ามีคำใช้ยังไม่มากนัก มักเป็นคำอุทานเลียนเสียงธรรมชาติ เสียงขานรับเป็นส่วนใหญ่ คำภาษาอื่นที่มี สังเกตได้ว่ามาจากภาษาจีน (ใครหาเจอบ้างว่าข้อความไหนในจินตามณีนับพระเจ้าบรมโกศ)

คำอุทานและเสียงขานรับที่มีที่มาจากภาษาจีน

ได้ในภาษาไทยเจออยู่ทุกวันดังนี้คือ เรียกนกว่า กรุ่นกรุ่น นกกระเรียนร้องแกร์ นกเค้ากร้องกู่กู่ จับต้นไม้กรวยไปไม้ไกร่น เอ้อ นกบินปรี๊ดไปแล้ว เสียงปิกดงงปรี๊ด จับอยู่คนเดียว โอ้เปล่าแล้ว เอ้อโฮ้ว ดูตุ้ ร้องอ้าย ตีกลองดงงโจ่ง ย่อมว่ากันว่าอื้ออื้อ อ่าอ้า อ้ออ้อ เดินปะกัน ย่อมว่า อยู่จิกกะเหลนเจียวสี อันใดมัวเปนสีเทาย่อมว่าสมย์กรัยซ้อจิ้นก็ จีจ้ง จิ้นก้ง แสง กั้นกันนี้ ช้างร้องแปร้น เปดผีร้องเกรี้ยวเกรี้ยว ฟานร้องปิบปือ ยอมเอามือชี้หน้า ยะกันว่ากุกุกุ้ย โอ้ยหนา อ้อยบัน เอ่วโอ้ย ดงงนี้เนะไว้แต่พึงเหนไม้ตรีได้ในภาษาไทย ทุกวันนี้ คือยะ

4. **การนำเนื้อหาจากจินตามณีนับพระโหราธิบดี** แต่เสริมด้วยการอธิบายตามหัวข้อต่าง ๆ เช่น การกล่าวถึงรูปวรรณยุกต์ การกล่าวถึงลักษณะประจำอักษร ซึ่งแบบเรียนฉบับนี้มี 21 ตัว

คำอธิบายโคลงสี่สุภาพในฉบับพระโหราธิบดีก็ใช้ไม้เอกไม้โทว่า “จันทรมณฑลสุริยมณฑล” แทนคำที่กำกับไม้เอกและคำที่กำกับไม้โท เช่นเดียวกับคำอธิบายในฉบับพระเจ้าบรมโกศ

พาทักขรต่ำ ขึ้นบมีได้อักขรตัวนั้น เบนละหุด้วย คือเบา อักขรไทยพึงไชย ประวิสัยชะนี้ จึงจะชอบไม้เอกเป็นคำสูงชื่อสุริยมณฑล ใส่ที่อักขรตัวใด ออกอักขรตัวนั้นเบนละหุด้วยคือเบากว่าเสียงไม้โท ไม้โทเป็นคำต่ำชื่อจันทรมณฑล สมุติเรียกว่าไม้ห้วนก ผู้รู้บาฬีเรียกว่าเสียงปักษิใส่ที่อักขรตัวใดเป็นครุด้วย คือหนักกว่าเสียงเอกแลตัวเปล่า ” ไม้ตรี * ไม้จัตวาก็ว่า

5. **เนื้อหาแต่ละช่วง** เสนอให้แนวคิดบางประการอันเป็นการสะท้อนภาพสังคมสมัยนั้นได้

ความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา ยังคงมีเช่นเดียวกับสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ดังได้มีการกล่าวถึงความไพเราะในการสวดมหาชาติและกล่าวไว้ชัดเจนว่าการสวดการเขียนมหาชาติคำหลวงได้ถือเป็นบุญอย่างยิ่ง

ความนิยมในการแต่งคำประพันธ์ยังคงมีอยู่ ความนิยมในด้านการกวีในยุคนี้ก็ไม่น้อยไปกว่ายุคของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

รายการอ้างอิง

นิยะดา เหล่าสุนทร. (2552). *วัดนาการของแบบเรียนภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: ลายคำ.

เบญจวรรณ สุนทรากุล. (2550). *วิวัฒนาการแบบเรียนไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพชรภรณ์ รื่นรมย์. (2546). ก้าวย่างของแบบเรียนไทย. ใน *วิชาการวิจัย* (น. 87-110). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).

รังรอง เจริญวิจักขณ์. (2561). *แบบเรียนภาษาไทย: พัฒนาการจากอดีตสู่ปัจจุบัน*. ปทุมธานี: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เสริมแสง พันธุมสุต. (2530). *พัฒนาการของแบบเรียนหลักภาษาไทย: วิเคราะห์เฉพาะแบบเรียนหลักภาษาชั้นต้น*. สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อัมพร แก้วสุวรรณ. (2548). *การวิเคราะห์แบบเรียนภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.